

LUKÁŠ MARVAN

Záblesky svobody

LUKÁŠ MARVAN

Záblesky svobody

LUKÁŠ MARVAN

Záblesky svobody

Druhé město
Brno 2014

© Lukáš Marvan, 2014

© Druhé město — Martin Reiner, 2014

ISBN 978-80-7227-682-0

Janě

*Konečně nastal čas
zavolat rodného bratra
konečně nastal čas
prohledat všechny
jedoucí vlaky světa
všechny nikde nekončící domy
navštívit všechna místa
všechny dvorky léta
všechny zimní ložnice v zásvěti
a najít ho
jak se v ženské podobě
lopotí se svým křížem
se svým strachem
konečně nastal čas splatit dluh
a to tím jediným
co je
láskou
miluji tvé slzy i tvůj smích
zemřeme společně
miláčku
ano určitě konečně jednou*

Mír

Jde to vlastně kdykoli. Ale jen na krátkou chvíli. Na pár vteřin, víc tyhle záblesky svobody netrvají. Jde o to, zpřítomnit si pomocí jedné z bran skutečnost takovou, jaká je. Prázdnou a pomíjivou. Zpřítomnit si Nibbánu pomocí brány do Nibbány. Uvědomit si prázdnotu všeho i sebe sama. Prostě to tady a teď. Prožívání se děje. Jako proud řeky, jako film, na který se nikdo nedívá, a přece vidí. Prožívání, které nikdo neprožívá, a přesto tu je. Prostě je. Jen pohyb vesmíru. Přítomnost. Svoboda, která nikomu nepatří, a přesto každému a všemu. Neporušitelný mír, nejjemnější štěstí, z něhož všechno jest. Ale jen na pár vteřin, jako nadechnutí, možnost na chvíli vystrčit hlavu nad hladinu. Záblesk svobody od všeho.

Ale holou nutností se to čas od času stává v noci. Kdy se probudím z děsivě tísnivého snu. Kdy se začnu potit hrůzou z klaustrofobie ve vesmíru. V němž se náhle cítím zaživa pohřben. Dýchám a nemohu se nadechnout. Ježí se mi buňky v těle. Chce se mi otevřít okno a vyskočit ven, křičet, všechny probudit, aby mi pomohli sáhnout si na něco skutečného.

Už to znám. Sedám si do meditační pozice, nebo si zpřítomňuji skutečnost takovou, jaká je, tak, jak zrovna jsem. Přijímám ji. Prázdnou, není zde nikdo, kdo by mohl být ohrožen, žádné já, kterému by se něco dělo. Nikdo, kdo by prožíval. Je zde jen prožívání samotné. Proud moře, klid, mír a prosté štěstí svobody. Přítomnost.

V tom je třeba setrvat. Opakovaně mysl do tohoto prožívání vracím. Pokud se to tak dá říct. Až se cosi pročištěného přítomností, mírem, svobodou a štěstím jemným jak panenka Maria, tím nejprostším tady a teď, sesune z meditační podložky a mírně nadnášeno usne.

Všechno začalo na Srí Lance, nebo ještě mnohem dřív. Ale to je jedno. Bylo jaro roku 2003. My tři bývalí mniši, ctihodný Bandhukusala, ctihodný Pavesakusala a já — ctihodný Mantakusala, jsme odevzdali róby mistrovi, převlékli se do kalhot a triček a vyrazili do ulic Kandy. Z našich mnišských jmen nám zbyly přezdívky: Bandhu, Pavesa a Manta. Bylo mi, jako bych se znovu narodil. Vrazil jsem ruce do kapes a s chutí se ponořil do ruchu ulice. Kolem spěchaly desítky lidí, proudy aut, motorových tříkolek, každý pospíchal za svým cílem. A já cítil obrovskou úlevu. Konečně se mohu ztratit v davu, být anonymním člověkem. Ne profesionálním svatým mužem, od kterého nikdo nečeká nic jiného než znalost Nibbány a požehnání. Můžu splynout s okolím a všech kvalit

mysli, které jsem poznal jako mnich, použít jako obyčejný člověk. Jaký klid, jaká úleva. Nikdo ode mě nic nečeká, a já mohu, mohu!

Splynout s davem, jak legrační představa v srílanském městě Kandy. Velký, na místní poměry hromotlucky bílý chlap uprostřed záplavy tmavých, většinou drobných lidiček. To nejde přehlédnout. Natož tři takoví chlapíci.

Bylo ráno, zářivé a plné. A my měli hlad. Poskočili jsme a zamířili k nejbližšímu bufetu na naši první laickou snídani po šesti měsících mnišského života v lesním klášteře.

Po šesti měsících, které pro mě znamenaly přerod všeho, čím jsem byl. Šest měsíců meditací, poznávání, čeho je mysl schopna, šest měsíců nemocí, šest měsíců absolutní moci, šest měsíců šílenství, šest měsíců nebeských světů, šest měsíců hrůzy a strachu, šest měsíců euforií, které byly i nebyly z tohoto světa. Šest měsíců poznávání v džungli, kde věčně přešlo, věčně padaly listy ze stromů, věčně svítilo slunce škvírami ve větvích, šest měsíců světa, který neustále požívá sám sebe. Těch šest měsíců bylo pro mě jako šest let, a možná víc. V tu chvíli, na ulici v Kandy, jsem si navíc ještě plně neuvědomoval, nakolik byla přeformátována má mysl. Jen jsem cosi tušil.

Byl jsem nadšen, že umím meditačně vstupovat do osmi druhů džhán, což je meditační pohroužení. Užíval jsem si to, užíval jsem si novou svobodu laika-turisty na ulici tropického, horského městečka Kandy.

Ale zdaleka jsem si netroufal přiznat cosi, co před pár měsíci nastalo v lednových tropech. Ve skutečnosti jsem si čehosi vědom byl, ale nebylo to TAKOVÉ, jak jsem očekával. A očekávání mohou způsobit, že není vidět to, co je.

A tak jsme si my tři, Bandhu, Pavesa a já, dali každý nějaký ten kari závitek, Bandhu dokonce kus tmavého masa a já kuřecí stehno a ještě stále nadlehčení a pročištění předchozím mnišským životem se rozhlíželi po tom tropickém světě, jako doma, a přesto na návštěvě probírali, co dál. Zbývalo nám čtrnáct dnů do odletu. Moře, moře, volalo to ve mně... Návštěva vědmy, s tím přišel Bandhu a na tom jsme se shodli. Jmenovala se Menio a bydlela na předměstí Kandy. Bandhu se o její existenci dozvěděl od mistra, který jej zároveň požádal, ať se jí zeptá na lék pro malou dcerku kamaráda z Brna. Měla ekzém, se kterým si nevěděli rady. A Bandhu se chtěl zeptat... jestli se má vrátit ke své bývalé manželce. My s Pavesou jsme se přidali. Nevím už, na co se ptal Pavesa, ale já se ptal na to, co mám dál v životě dělat, co je doopravdy mým úkolem v tomhle světě.

Veze nás tam a překládal do angličtiny Berty, majitel obchodu s nábytkem, laický podporovatel našeho mistra a nás, když jsme ještě byli mniši.

Dodnes mám tu fotografii schovanou. Betonový domek zvící trochu většího záchodku pod obrovským stromem Bódhi. Před ním fronta lidiček s drobnými

dary pro vědmu. Byly tu s rodiči i malé děti. Každý potřeboval nějakou radu. Berty nám říkal, že se s Menio radí vždycky, když je v rodině něco závažného. Čekali jsme tiše u té prazvláštní svatyně uprostřed smaragdové srílanské zeleně, než na nás přišla řada. Za plentou z rohože jsme poklekli a Menio, Sinhálka asi středního věku, jejíž podobu jsem si nebyl schopen zapamatovat, se dotkla naší hlavy. Byl jsem trochu pyšný, napadlo mě, zdali uhodne, koho má před sebou, ale Berty jí to asi řekl. Bandhu dostal odpověď, ať se klidně k ženě, se kterou byl rozveden, vrátí, že je to jedno. A já že na to přijdu sám, ať dál medituji. Lék byl tuším citronová šťáva a ještě cosi, snad vaječný bílek. Pak jsme jeli zpátky do Kandy přes nějakou řeku. S sebou zabalený v listu jsme si každý vezli jakýsi ochranný prášek. Menio mi řekla, že si mám dát trochu na čelo a na hrud' a vzpomenout si na návštěvu u ní, až půjdu shánět práci. Bandhu si na něj koupil malou ozdobnou dózičku. Já si ho dal do pytlíku, dostal jsem ho tolik, že by ani dvě Bandhuovy dózičky nestačily. „To by mě zajímalo, proč ho mám pytel a ty takhle málo.“ Bandhu jen pokrčil rameny. „Asi ho budu potřebovat víc,“ napadlo mě a pak na to nadlouho zapomněl.

Stále jsme byli ještě v Kandy, v Barmské viháře, která byla napůl klášterem a napůl ubytovnou pro chudé turisty. Jen nás po disróbování přestěhoval loku hamuduru (opat) z mnišského křídla do civilního. Bylo tam víc moskytů (nebo ne?) a méně pohodlné

postele (to možná taky ne). A Bandhu s Pavesou už neměli v Kandy stání. Já taky neměl Kandy nijak zvlášť rád, ale jejich stihomamem jsem netrpěl. Měli totiž za to, že nás ve městě všichni znají a pamatují si jako mnichy a teď s odporem sledují, že jsme disróbovali a že jsme obyčejní západní turisté. Tomu jsem se chechtal, mně připadalo, že mě nikdo nevidí. Až mě to provokovalo, když jsem viděl, jak je Bandhu zkroušený, že v Barmské viháře může potkat loku hamuduru a ten na něm pozná, že měl ve městě jedno pivo. A k tomu Pavesa ztratil klíče od viháry a musel upalovat k loku hamuduru pro náhradní. Připadali mi vyplašení jak dva zajíci. Já jsem si každé ráno po probuzení sjel svých osm džhán a svět mi mohl políbit prdel. Po všem, co jsem zažil sám v džungli, mi připadalo, že nikdo nemá sebemenší právo posuzovat cokoli z toho, co dělám. Většina lidí ani pořádně neví, kde jim končí nos. V tomto duchu jsem stíral dvaadvacetiletého Pavesu, co se do něj vešlo, a pochechtával se věcem, které řešil třicátník Bandhu. Čtvrtého dubna mi kamarádi popřáli k čtyřicátým narozeninám. Bandhu navrhl, abychom šli do kina na sinhálský film, a tam jsem objevil kouzlo asijské kinematografie. Film byl neskutečně bizarní a publikum při něm tleskalo a pískalo jako někde na fotbale. Paráda. A jakou radost ostatní návštěvníci projevovali nad tím, že tři běloši přišli na sinhálský film. Už jen kvůli tomu to stálo za to. Způsobovat radost a mít radost, že ostatní ji mají, to pro mě jako

mnicha byl denní chleba. A tak jsem bez váhání
uplatňoval spoluradost — mudittá všude, kam jsem
přišel.

Prchat, prchat, prchat

Po návštěvě sloního sirotčince v Pinnawale, kde jsem si poprvé v životě pohladil slona, dokonce mám někde fotku, jsme se rozhodli z Kandy odjet. Ještě předtím jsme se rozloučili s Bertym malou soškou stojícího Buddhy a já naštvál místního obchodníka se šperky, že jsem si v jeho krámku koupil ten nejlevnější měděný náramek, jaký nosí žebráci. Takovou znechucenost, jakou dával ten muslim najevo, jsem už dlouho neviděl.

A tak jsme se jednou ráno posadili do autobusu směr Matara a opustili želvy a papoušky v Barmské viháře. Opustili přičmoudlé Kandy. Loku hamuduru Barmské viháry nám ani neúčtoval laický pobyt ve svém zařízení, protože jsme tam přišli jako mniši. Byl to prostě frajer, na tom jsme se shodli. Naším cílem byly posvátné jeskyně v Dambulle a tajemná stolová hora v Sígiriji. Pokud šlo o mě, nejvíc mě zajímalo, v jaké posteli budu večer spát a kde se najíme. Pak už jen meditace pravidelně a na různých místech podle toho, kudy jsme jeli. V tom jsem si rozuměl s Pavesou. Všechny ty zajímavé cíle vymýšlel Bandhu.

Z Matary si pamatuju jen velké tržiště s laciným textilem, kde jsme si koupili plavky, a velikou veverku v kleci v hotýlku, kde jsme spali. A taky rozlehlé a hlučné autobusové nádraží.

Bylo to všechno příjemné. Nebo skoro všechno. Ale stále víc jsem si připadal jako někde mezi dvěma světy. Mnišský život skončil a ten další v Evropě, v Česku, ještě nezačal. Takové bardo. Ne jako na začátku, kdy jsem se stal mnichem. To byla pecka, která mě smetla kamsi do nového batolecího věku. Tenkrát jsem se všechno znova učil.

Tohle byl návrat. Návrat někam, kam se vrátit nešlo. A přesto jsem se vracel. A kdo se vlastně vracel? Něco, co bylo ničím, a přesto prožívalo, vnímalo, cítilo, myslelo. Na začátku to bylo víc zrození, méně smrt. A nyní naopak. Smrt byla úlevná a osvobozující. Zrození, jakýsi bonus navrch. I když obojí bylo důležité.

Ale teď bardo, bardo. Trčeli jsme na ostrově, odkud jsem chtěl prchat. Prchat, prchat, prchat! Stejně jako na začátku mi připadalo, že na Srí Lanku nikdy nedojedu. Nyní mi připadalo, že nikdy neodjedu. Že není možné dostat se včas na letiště, natož aby nás nějaké letadlo vzalo po půl roce zpátky do Evropy. Vždyť ty letenky, co ležely celé věky na dně kufrů někde v džungli, musely zmutovat. Vždyť to byla celá staletí, co jsem tu žil, odříznut od světa, v hloubi lesa pod stromy, z nichž věčně padalo listí, kapala voda. V lese, kde se odehrávaly vždy všechny čtyři roční

období najednou. V lese, který neustále požíral sám sebe.

Musel jsem si v Mataře nechat přidělat dírky do pásku, jak jsem jako mnich zhubl. V Kandy jsem si v takové pasáži koupil nové kalhoty a košili. Nohavice jsem pak trochu coural po zemi.

V Dambulle bylo příjemně vyhřáté kamenné nádvoří. Zuli jsme se, jako všichni poutníci, a mířili k jeskyním. Bylo tu milo. Usadil jsem se na rantlík a pozoroval cvrkot. Cítil jsem se příjemně v nové modré košili a nových khaki džínkách. S obchodníkem v Kandy jsem usmlouval slevu za vyšisovaný flek na zádech. Na krku jsem měl pověšené stále ještě mnišské žezadlo, které mi jako taška stačilo. A, což jsem si tak úplně nepřiznával, pojilo mě ještě trochu s mnišským světem. Byl jsem v duchu pyšný, že nejsem jen obyčejný turista. Dělal mi dobře pomyšlení, že ti lidé nevědí. Naše vzezření (byli jsme ještě stále skoro holohlaví) a samozřejmě a přitom neokázalé chování, znalost sinhálštiny, to jim musí připadat divné. Od západních turistů jsme se drželi dál, nelíbili se nám. Naštěstí to nebylo tak těžké, protože bylo po sezoně a většinou jsme byli jediní běloši široko daleko.

Jeskyně, vlastně přizděné skalní převisy, byly zjevením. Vnitřek zdobený barvami, v nichž převládala zlatá a červená. Nádherné obrazy s tematikou Buddhova života a učení. Desítky krásných barevných Buddhových soch v lidské velikosti. Byly tu přímo zá-

stupy Buddhů. Nevydrželi jsme to, v jednom koutě jsme si na chvíli sedli s Pavesou do meditace. Nádherný klid, okamžité soustředění, tak silné to bylo místo. Ještě dlouho jsme pak venku seděli a odpočívali v té atmosféře. Tam byl nabitý každý kámen. Měl jsem dojem, že lehce plynu nad nádvořím, proplouvám mezi nohama poutníků jako v jemné, teplé, vzdušné vodě. Bandhu se venku seznámil s partou sinhálských holek a kluků. Myslím, že jedna se mu tam zvláště zalíbila. Vyfotil se s nimi a z legrace se s jejím bratrem dohadoval, jestli mu ji dá za ženu. Vypadalo to nadějně, myslím, že se té holce Bandhu líbil. Možná i proto, že v době, kdy my jsme s Pavesou meditovali v jeskyni, zachoval se jako hrdina a vrhl se do boje s opicí, která vytrhla kolemjdoucí ženě kabelku a usadila se s ní na lavičce, kde seděl Bandhu. Tašku získal zpátky, ale bez sušenek, které z ní opičák předtím vytáhl.

Hora

Vůbec už si nepamatuju, jestli jsme jezdili taxíkem, autobusem nebo tuk tukem (motorovou tříkolkou). Vůbec si nepamatuju, jak jsme se ocitli pod tou stolovou horou Sígirijí, na níž byly zbytky veliké pevnosti. Tyčila se nad námi jako cosi nedosažitelného. Tam nikdy nemůžeme vylézt, napadlo mě. Vypadáme pod ní na fotografii s Pavesou jako dva trpaslíci. Lezli jsme tam dlouho, zpocení a žízňiví. Cestou jsem bavit skupinku školaček, když jsem si sinhálsky stěžoval, že jsem unavený a že už nemůžu. Smály se mé výslovnosti a opakovaly po mně: „Mame mahan-si, mame be.“ Nahoře mě to vůbec nebavilo. Měl jsem žízeň, chtělo se mi čurat a výhled byl kolem dokola zelená, zelenější a ještě zelenější vegetace. Připadalo mi směšné, jak se tam Bandhu nechává fotit, zasněně zahleděný do krajiny. Lezl jsem dolů napřed, po schodech bez zábradlí, o nichž Bandhu poznamenal: „Na co zábradlí, když je někdo blbej, tak holt spadne.“

Lezl jsem a lezl kolem nástěnných maleb kozatých princezen nebo otrokyň, až jsem byl konečně dole.

Tam našel páchnoucí záchodek a čekal na Bandhu s Pavesou. Když se ani za hodinu neobjevili, pochopil jsem, že jsem se zase, jako už tolikrát, ztratil. Začali kousat moskyti a já se vydal nazdařbůh po cestě hledat druhý východ.

Ne, napřed jsem dlouho čekal a říkal si, kde ti pitomci jsou. Pozoroval jsem Sinhálce u záchodů a tuk tuků a těšil se, že Bandhu s Pavesou konečně slezou a půjdeme se někam napít. Lidé už začali řídnout, slunce se schylovalo, když jsem si uvědomil, že je zas něco špatně. Vzpomněl jsem si na mistra, jak mě před půl rokem v Kolombu poslal opačným směrem a já se musel k centru Lanka Vipassaná doptat. Na co se ale ptát teď? „Neviděli jste dva divné bělochy, jak mě hledají?“ A proč mě vlastně nehledají? Přece mi neujeli. Taková jelita snad nejsou. Rozhodl jsem se opustit zdánlivě bezpečné místo a obejít horu. Snad se uvidíme. Když jsem horu obešel, objevil jsem je v jednom venkovním bufetu, takové zahrádce, jak si tam sedí a čekají na mě. Necháпали, proč jsem šel druhým východem, a já taky ne. Prostě jako vždycky, cesta mě sama dovedla.

Tohle mám už od malička, jdu, cesta mě sama vede, a najednou zjistím, že nevím, kde jsem. A nevím, kudy se vrátit. Jsem v úplně novém světě, který trochu vypadá jako ten starý, ale není to on. A jsem tam úplně sám, a je jen na mně, jak si pomůžu. Fuj a uf! Dal jsem si ginger beer a poslouchal, jak si povídají s majitelkou bufetu. Sympatickou ženou, která

nám sdělila, že žádný autobus dnes už nejede. Slíbila, že až dodělá svou práci, zavolá nám taxíka. Takže jsme ještě ve velké pohodě seděli. To posezení mi připadalo jako to nejlepší z celého dne. U té ženy byla nějaká dobrá energie. Rozhodně příjemnější než na tom hluchém místě na vrcholku hory. Chápal jsem Bandhu s Pavesou, proč tam tak dlouho seděli a nešli mě hledat. Nakonec nás taxík odvezl zpátky do hotýlku s uvězněnou veverkou, kde jsme se měli nazítří rozejít. Bandhu vlakem do hor na čajové plantáže a my s Pavesou několika autobusy na dlouhou cestu k nejjižnějšímu cípu Srí Lanky, k moři, do Tangally.

Vděk

Byl jsem nadšen, že to, co jsem se naučil v džungli jako mnich, mi stále jde bez jakýchkoli potíží v jakémkoli prostředí. Sednout si do meditace a dosáhnout pohroužení v nádechu a výdechu, v rozkoši, ve štěstí, v tiché jednobodovosti mysli, v nekonečnosti prostoru, v nekonečnosti vědomí, v nicotě a v ani vnímání, ani nevnímání. Bylo to zdrojem velké sebe-důvěry a především radosti. A také vděku. Vděku mistrovi a zároveň sobě.

Sobě za všechno, co jsem dokázal překonat, a hlavně za všechno, co jsem dokázal přijmout. Za všechno, co jsem dokázal jen vidět, ačkoli to byly ty nejvnitřnější součásti mysli. Byl jsem vděčný celému vesmíru stejně jako sobě a jako mistrovi. Tak nějak se to nedalo oddělit. Byl to zdroj energie, něco, co mě činilo nezranitelným v té zvláštní propasti mezi světy. Kdy jsem každé ráno po probuzení a meditaci šel na pláž do malé restaurace, kde jsem si objednal polévku k snídani a pak si šel zaplavat. Když jsem vylezl z vody, byla snídaně na stole a já mohl na břehu Indického oceánu čekat a čekat na nové zrození.

Drkotali jsme s Pavesou v autobusu přes půl ostrova. V Kolombu jsme přestupovali a kupodivu hned našli další spoj. Průduch v klimatizovaném autobusu jsem zacpal tričkem, aby mi netáhlo na hlavu. Na klíne jsme měli moji tašku, která už se nikam nevešla, zírali jsme na ubíhající rýžová pole, řady obchůdků, všudypřítomné kokosové palmy a banánovníky. Do Tangally jsme dorazili až za tmy, najali si tuk tuk a nechali se zavézt do hotýlku, který jsme si den předtím našli v Lonely Planet. Byl trochu zanedbaný, ale usnuli jsme jako špalky. Ráno se tu porozhlédneme. Pamatuju si jen sytě zelenou barvu stěn a tmavý, mokrá záchod. Do spánku doléhalo burácení moře. Tak blízká vesmírná síla, hned za naší hlavou, skoro pod polštářem.

Radovat se z toho, co je. Tady a teď. Neposuzovat, co je dobré a špatné, přirozené a nepřirozené. Být. Nesnažit se nic vylepšit ani předělat. Všechny ty otázky, co je a co není člověk, západní civilizace, východní civilizace, přírodní národy, matka země, matka vesmír, jimiž se lidé, kteří si myslí, že jsou moudří, že na to kápli, zabývají, jsou zas jen a jen ego. Nic v tomto světě, ani ta nejjedovatější plastová kačenka ani ten nejkonzumnější turista ani pořady ze života celebrit nejsou mimo tento vesmír, mimo absolutno. Lesní potůček a kanystr s benzinem jsou jedno. Život i smrt. Není co objevovat, zdokonalovat, kam jít, co uskutečňovat. Jde jen o to, přijmout pravdu takovou, jaká je.